

FOREDRAG PÅ TRANSPORTARBEIDERFORBUNDETS LANDSMØTE

Om tre uker vil Arbeiderpartiet gå over i opposisjon. Mulighetene for å utforme samfunnspolitikken blir dermed mindre. Men rollen som landets klart største parti, med en sterk og politisk godt skodd stortingsgruppe, er heller ikke uten makt og innflytelse. Disse muligheter skal vi utnytte. Vi vil fremme våre programsaker og vårt syn så godt det lar seg gjøre på alle områder. Det gjelder også innen samferdselspolitikken.

Ronald Bye har for kort tid siden startet opp en ny debatt om samferdselspolitikken. Jeg er glad for det

2.

initiativ som her er tatt. Det er nå ønskelig med en nærmere avklaring av våre mål for dette område. Vi trenger å konfrontere vår tradisjonelle tenkning med nye realiteter. Vi må være villige til å ta en opprydding for å fjerne utilsiktede virkninger av den politikk som nå føres. Det kan bl.a. nødvendiggjøre visse endringer i Samferdselsloven.

På vårparten satte Regjeringen ned et Bilutvalg som i stor bredde skal utrede personbilens plass i vårt samfunn. Utvalgets arbeid bør sees som et ledd i den idédebatt jeg her er inne på.

Utviklingen har gått i retning av at det har blitt satt stadig mer vidtfaavnende mål for samferdselspolitikken. Dette tror jeg stort sett har vært en riktig utvikling. Men den har også ført til konflikter mellom de mål vi setter oss. I 1972 uttalte Samferdselskomiteen at samferdselspolitikken skulle bidra til:

1. Økonomisk vekst
2. Bedre fordeling av de økonomiske, kulturelle og sosiale goder
3. Økt trivsel ved bedre vern om natur- og bomiljø, og større trygghet i trafikken
4. Distriktsutbygging som fører til rimelig spredning av bosettingen og arbeidsplassene over hele landet.

4.

Utvalg for norsk samferdselsplan føyde i 1974 til ytterligere to mål. Dette var:

5. Økonomisering av naturressursene
6. Høy grad av lokal og individuell medbestemmelsesrett

At samferdselen skulle gjøres til et redskap for fordelingspolitikken førte til krav om lavere takster og økte transportsubsidier. Det bør nå vurderes hvor effektive virkemidler dette i praksis er i utjamningspolitikken. Miljøhensynet har naturlig nok medført kostnadsøkning ved utbygging. De mest miljøvennlige vegtraseene er ofte også kostbare. Hensynet til distriktspolitikken kan føre til at en setter til side den løsning som er transportøkonomisk

mest lønnsom. Medbestemmelsesrett og demokratisering kan føre til en lengre og vanskeligere beslutningsprosess. De samfunnsmessige kvaliteter som vi har innført tar sikte på å øke vår livs- og levestandard. Men de har også en meget klar kostnadsside. Vi står som ellers overfor kryssende hensyn. De konfliktene det reiser, må vi være villige til å se i øynene. Vi bør nå i lys av de erfaringer vi etter hvert har fått, gjennomtenke på ny hvordan vi best kan avverge de mange målsettinger som kommer inn i samferdselspolitikken.

Historisk har norsk samferdselspolitikk fra mellomkrigstiden fram til våre dager svingt mellom å bruke markedsmekanismen og å bruke offentlige reguleringer. Vi bør nå også på ny se på den detaljerte grenseoppgang

mellom privat og offentlig ansvar. Arbeiderpartiet vil selvfølgelig gå inn for at samfunnshensynet blir tungtveiende. Men vi må også sikre oss mot at enkelte uhensiktsmessige offentlige reguleringer skal gi grunnlag for private privilegier.

I tida framover skal vi i Arbeiderpartiet utvikle våre tanker om samferdselspolitikken videre. Jeg vil ikke i dag si for mye om hvilke konkrete endringer som bør gjennomføres. Vi må vokte oss for å falle for lettvindte løsninger. Vi må ikke glemme at vi her står ovenfor en vanskelig balansegang mellom kryssende hensyn. Politikk er å velge. Skal vi kunne velge og treffe gjennomtenkte beslutninger om de riktige løsningene - må vi også være villige til å se helheten.

Jeg regner med at fagbevegelsen blir en nødvendig og viktig bidragsyter i debatten. Det er viktig at fagbevegelsen blir en aktiv deltager i den tankeprosess vi her er inne i. Fagbevegelsen må være med å trekke opp hovedlinjene for samferdselspolitikken.

I denne forsamlingen synes jeg det er spesiell grunn til å peke på nødvendigheten av et bedre arbeidsmiljø. Nettopp i transportvirksomhet har vi et godt stykke igjen før vi kan si oss fornøyd med arbeidsmiljøet. Jeg tror nok vi allerede ville ha kommet lenger dersom flere hadde valgt den organisasjonstilknytning som dere har valgt. Dette er et område der det er grunn til å

8.

være spesielt oppmerksom i tiden som kommer for å sikre et best mulig gjennomslag under de nye politiske forhold. Vi i arbeiderbevegelsen vil ha en viktig oppgave i det å følge opp på felter som dette. Arbeidsmiljøhensyn må bl.a. komme inn når vi vurderer hvor langt vi ønsker å gå i retning av å bruke markedsmekanismen.

Det er en god ting å kunne si det samme før og etter et valg. Arbeiderpartiet har gjennom flere måneder reist tvil om holdbarheten i det borgerlige samarbeidsalternativet. Det manglet avklaring i abortsaken, i skattepolitikken, i olje-, konsesjons- og distriktspolitikken, om alkoholspørsmål og en rekke andre saker. Nå kan alle se at det var dekning for denne tvilen - Høyre vil nå regjere alene.

Og det er ikke bare abortsaken som skiller. Om få uker skal det lages et opplegg for budsjettene og skattene i 1982. Senere kommer de andre sakene på løpende bånd. Det går dessverre an i en viss utstrekning å snakke seg vekk fra tingene i en valgkamp. I den politiske hverdagen må sakene løses når de ligger på bordet.

Det vi nå kan fastslå, er at den sprik som faktisk finnes mellom de borgerlige partier på en rekke områder, og som vi har pekt på, den består. I hvilken grad dette fører til handlingslammelse, får vise seg. Vi har også sagt at vi skal føre en saklig opposisjon, vi skal ikke dømme Høyre på deres gjerninger før gjerningene er begått. Vi har tid til å vente. Og vi vil se vårt ansvar og vår politikk i sammenheng.

10.

Willoch har alt begynt å gardere seg. Han viser til at det kan bli aktuelt å samarbeide med alle partiene i Stortinget. Han håper at vi skal hjelpe ham der hvor mellompartiene svikter. Vi vil selvsagt ikke se det som vår første oppgave å rake kastanjene ut av ilden for Høyre. På den andre siden fastholder vi også det vi har sagt hele tiden: Vi vil føre en ansvarlig opposisjon ut fra vårt eget program. Hvis Høyre fremmer forslag som er i samsvar med dette, vil vi ikke stemme imot fordi om det er Høyre som kommer med forslagene. Men etter det Høyre har sagt i valgkampen, kan det bli svært mange forslag fra det hold som ikke kan vente noen entusiastisk mottakelse fra vår side. I oljepolitikken må vi se vesentlige sider samlet, og ikke være med på å

svekke den nasjonale styringen og den riktige fordelingen indirekte. Mellompartiene har satt seg i en vanskelig posisjon. De er de faktiske garantister for Høyre-regjeringens eksistens. De har selv - før valget - valgt den linje å være garantister for dannelsen av en Høyre-dominert regjering. Samtidig vil de ha et stort behov for å markere egen profil og uavhengighet. Vi går inn i en periode der det er andre som har vanskeligere problemer å takle enn vi.

Det kan høres ut som en motsigelse, men det er riktig å si at Arbeiderpartiet er kommet styrket ut av valgkampen 1981. Selvsagt er vi ikke glade for å tape regjeringsansvaret selvsagt beklager vi at vi ikke nådde så stor del av

12.

stemmene som i tidligere valg. Men la oss se på noen viktige trekk ved situasjonen:

Vi er fortsatt suverent landets største parti med 140 000 flere stemmer enn Høyre -deres håp om å nå vårt nivå viste seg ganske urealistisk. 31.6 prosent er det nivået Høyre lenge har holdt seg på -mens vi er i framgang og har realistiske muligheter for å nå vesentlig høyere enn det nivået på over 37 prosent som valget gav oss. Vi har gått fram med over 6 prosent eller drøyt 150 000 stemmer det siste trekvart år. Og avstanden mellom Høyre og Arbeiderpartiet er 5.5% eller 140 000 stemme Drømmen om to like store partier er tross alt falt i grus.

Med 81-resultatet ville vi vunnet 28 ordførere og tapt 6, altså netto 22 i tillegg til de 121 vi har i dag. Vi ville ta flertallet i Telemark fylkesting, være kloss ved i Østfold, Buskerud og Nordland og ligge på 47% i Troms og Nord-Trøndelag. Det betyr at vi ligger godt an til nye posisjoner ved starten av valgkampen for valget i 1983. Og den kampen - den begynner nå!

Men enda viktigere er dette: Vi står samlet om vår politikk. Vi har ingen indre motsetninger som vil tappe våre krefter i årene framover. Det er den andre siden som har slike problemer. Vi ser det innenfor partiene - og vi ser det mellom dem. Kristelig Folkeparti knaker i sammenføyningene - mellom de samarbeidsivrige og

14.

regjeringslystne og de som holder abortsaken viktigere enn alt annet. Senterpartiet nærmer seg nå halvparten av det stemmetallet partiet hadde ti år tilbake. Rundt om i partiets organisasjon er det stadig flere som deler det syn som den såkalte Hedmarksgeriljaen har båret fram: At det er en dødslinje for partiet å slutte seg til et mektig og maktbevisst Høyre.

Det var disse to mellompartiene som ble valgets største tapere. De er svekket av stemmetap. Men de er enda mer svekket at politisk tvil om hvilken kurs de skal følge. De valgte å stå utenfor regjeringen. Hvis de ønsker å overleve som selvstendige partier med en selvstendig

politikk og profil, var det trolig et klokt valg. Det betyr ikke at de får noen enkel tilværelse i Stortinget. De har tatt på seg en garanti for Willochs regjering. Men det hersker likevel stor tvil hos Høyre om hvor langt denne garantien strekker seg. Lederne i mellompartiene ordlegger seg slik at de støtter dannelsen av en Høyre regjering, de sier mindre om hva som skal skje i fortsettelsen.

Lørdag ble Lars Korvald intervjuet i fjernsynet. Aftenposten har en helt dekkende overskrift mandag når de sier: "Ikke et ord om samarbeid fra Lars Korvald". Korvald la vekt på at det for Kristelig Folkeparti i kommende periode blir viktig å konsolidere sin stilling og

16.

markere seg, og å styrke det politiske sentrum. Det er ikke noe rart at Høyre etter hvert synes noe betenkt. For hvordan skal slike markeringer gå i hop med Høyres politikk? Det er store forventninger skapt, forventninger som ikke så lett lar seg viske bort.

På den samme side i Aftenposten der Korvalds syn er omtalt, er hovedoverskriften: Mest mulig Høyre-politikk - da er det Willochregjeringen det tales om. Det skal bli interessant å se hvor mye mest mulig viser seg å være. Skal Høyre innfri sine milliardløfter om skattelette? Vi får se om Kristelig Folkeparti er med på å finansiere skattelette ved å redusere opptrappingen av utviklingshjelp. Vi får også se om Senterpartiet godtar at Høyre vil

uthule bo- og driveplikten i jordbruket, om Kristelig Folkeparti vil godta at Høyre fjerner restriksjoner i alkoholpolitikken, om mellompartiene er med på å overføre milliardandeler av oljefunn til private selskaper, osv., osv.

Skal Høyre innfri sine milliardløfter, må de gjøre noe allerede med årets budsjett. For det er ingen dekning for å unnskyldde seg med at en ny regjering er helt ute av stand til å handle, slik vi har fått høre de siste ukene. Vil de, så kan de - endre budsjettet. Det har skjedd før. Det er evnen og viljen det står på - ikke noe annet.

18.

Høyre vil få problemer. De har lovet mer enn de kan holde. Selv om de hadde fått flertall alene, er det umulig å senke skattene og øke utgiftene til sykehus, veier og andre gode formål. Det er umulig å få mere for mindre - selv om det er fristende i en valgkamp å love gull og grønne skoger uten å fortelle noe om kostnader og ulemper på veien mot de målene alle ønsker seg.

Nå har Høyre i tillegg fått klart demonstrert de politiske vanskene med mellompartiene, som har en politikk som i mange saker ligger nærmere Arbeiderpartiet. Deres valgnederlag gjør det maktpåliggende for dem å markere seg uavhengig av Høyre - og på tvers av Høyre. Hadde de blitt med i regjeringen, ville de vært mere bundet. Det

parlamentariske ansvar ville vært enda klarere. Nå har de valgt å stå friere. Vi går inn i en vanskelig og krevende periode i norsk politikk.

Høyre har sin basis i den høyre tredjedelen av Stortinget. Og la oss huske at det ikke er stort mer enn en tredjepart av mandatene de uten videre kan regne med. Regjeringen Korvald hadde faktisk noenlunde samme prosentvise basis. Tyngdepunktet i Stortinget - og skjæringspunktet vil i viktige saker ligge i områdene der Arbeiderpartiet og mellompartiene møtes. Det skal ikke gjøre situasjonen lettere for Høyre at de har fått et aggressivt fløyparti til høyre for seg - et parti som sier mye av det samme som det Høyre har sagt - men som har mulighet for også

20.

å følge det opp i sine forslag i Stortinget. Så enkelt blir det ikke for Høyre. Det blir langt tyngre i praktisk handling enn i ord. Det var nettopp en situasjon med en ren høyreregjering Hagen ønsket seg - og det har han fått. Han står nå klar til å håve inn skuffede Høyrevelgere.

Vi har et godt utgangspunkt for en periode i opposisjon. Det er da heller ingen form for nederlagsstemning som råder i partiet. Det har vært gjort en stor innsats i valgkampen.

Tusener på tusener står nå klare til å ta fatt på det harde hverdagsarbeidet som skal til for at vi igjen skal komme i den posisjon at vi kan prege samfunnsutviklinge

ut fra våre mål, våre prinsipper og programmer. For selv om utgangsposisjonen er god, er det oss selv og vårt arbeid det kommer an på -vi får ingen ting gratis. Nå må vi vende oss mot organisasjonsarbeidet, mot skoleringsarbeidet, styrke vår tillit hos ungdommen, utdype det faglig-politiské samarbeid.

Her har vi vårt beste utgangspunkt i vår politikk. Vi skal kjøre videre med de 5 store sakene fra vår valgkamp: Sikkerhet, avspenning og fred; Arbeid for alle, Forsvar for Velferdsstaten, Oljen for hele folket, Likestilling og demokrati. Dette er de viktigste områder - det er her vår framtid formes. Velgerne, valgarbeiderne - og alle våre mange sympatisører kjenner oss på disse

22.

sakene. De er våre - de er saker vi vil kjempe for - også i opposisjon!

Den viktigste drivkraft og inspirasjon vi har, er troen på vår politikk: Vi vet at det er våre grunnleggende ideer og vår politikk som er svaret på de problemer vi møter i det moderne samfunnet. Den internasjonale krisen og den tekniske utviklingen krever mere solidaritet, ikke mindre. Problemene for barn og ungdom, for enslige og gamle krever mere fellesskap, ikke mindre. Vanskene i samfunnsutviklingen krever bedre samfunnsmessig styring, ikke svakere.

Vi frykter alle en ny stor-krig. Stormakten bærer her det største ansvar. Men også et lite land har plikt til å fremme og støtte initiativ som kan bidra til avspenning og nedrustning. Jeg tror det var mange som merket seg at Høyres formann ble svar skyldig da NRK spurte om han kunne vise til ett eneste konkret initiativ Høyre hadde tatt for avspenning og nedrustning. Her krever og forlanger en bred majoritet av det norske folk en aktiv linje fra enhver regjering. Arbeiderpartiet vil føre sin linje videre - en linje som har virket samlende om vår utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Det norske folk ønsker en videre utvikling av velferds-samfunnet. De regner med den sosiale tryggheten. De

24.

ønsker en politikk som prioriterer "Arbeid for alle". Når så mange stemte Høyre, var det også fordi mange regnet med som gitt at man kunne få tryggheten og den fulle sysselsettingen, og samtidig mere i sin egen lomme og mindre av alle reguleringer. Her vil virkeligheten rydde opp i mange drømmer og forhåpninger. Vi sa det i valgkampen. La meg gjenta det nå: Vi får ikke mer for mindre. Hvem er det forresten som kjemper for unødige reguleringer? Ikke noe vettig menneske. Ikke Arbeiderpartiet. Nå skal løftene og forespeilingene innfris. Forventningenes tid er kommet. Jeg tror vi trygt kan regne med: Løfte-politikken har sin pris.

Vi vil føre våre linje videre - vi står ved at velferdssamfunnet og full sysselsetting krever noe av oss - i vilje til å betale skatt, i vilje til å ta felles løft, i vilje til å støtte de reguleringer som er uomgjengelig nødvendige om vi vil føre videre en utvikling som gir trygghet og likeverdige kår.

Vi ønsker et mer rettferdig, et mer solidarisk samfunn. Det skal vi få fram for alle grupper i dette samfunn. Da vil vi igjen få den oppslutning som gjør det mulig å sette vår politikk ut i livet.